

Academic Article:

Received: 2025-01-01;

Revised: 2025-02-10;

Accepted: 2025-02-15.

กระบวนทัศน์ความคิดของเด็กไทยเกี่ยวกับพระสงฆ์ในปัจจุบัน Thai Children's Current Paradigms Regarding Buddhist Monks

พระมหาวันต์ วสันโต (พลเสน)

Phramaha Wasan Wasanto (Ponsen)

วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

Wat Paknam Bhasicharoen, Bangkok

First/Corresponding Author, E-mail: ws2530@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนทัศน์ความคิดของเด็กไทยเกี่ยวกับพระสงฆ์ในปัจจุบัน ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และวัฒนธรรม โดยเด็กไทยที่กล่าวถึงในที่นี้หมายถึง กลุ่มเยาวชนที่มีช่วงอายุระหว่าง 10–18 ปี ซึ่งเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ การตั้งคำถาม และการสร้างอัตลักษณ์ตนเอง จากการศึกษาพบว่า ทักษะคิดของเด็กไทยที่มีต่อพระสงฆ์มีความหลากหลาย ตั้งแต่การเคารพศรัทธาอย่างลึกซึ้ง ไปจนถึงความคลางแคลงสงสัยอันเกิดจากข่าวสารด้านลบและการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมสังคม ปัญหาหลักที่ปรากฏ คือ เด็กจำนวนหนึ่งรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับพระสงฆ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งบางครั้งนำเสนอข้อมูลในลักษณะที่บิดเบือนหรือนำเสนอแต่ด้านลบ ทำให้เกิดภาพจำที่ไม่ถูกต้อง องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการศึกษานี้ คือ 1. สื่อสังคมออนไลน์ 2. ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ 3. กระบวนทัศน์ทางความคิด โดยเห็นได้ว่า เด็กเยาวชนมีกระบวนทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสข้อมูลข่าวสารที่รับจากสื่อออนไลน์ มีการรับข้อมูลแบบใดก็แสดงความคิดเห็นออกแบบนั้น มีความเป็นตัวของตัวเองสูงตามไปด้วย ใครจะบังคับให้ทำตามอย่างไร ก็จะถือความคิดของตัวเองเป็นหลักก่อนเสมอ ทำให้เห็นปรากฏการณ์การแสดงออกในโซเชียลมากขึ้น

คำสำคัญ: กระบวนทัศน์ความคิด, เด็กไทย, พระสงฆ์, การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

Abstract

This article aims to study the perspective of Thai children regarding monks in the present context of social, technological, and cultural changes. The Thai children referred to here are youth aged between 10-18 years, which is a time for learning, questioning, and self-identity formation. The study found that the attitudes of Thai children towards monks are diverse, ranging from deep respect and faith to skepticism arising from negative news and changes in social values. The main issue is that some children receive information about

monks through social media, which sometimes presents distorted information or focuses only on the negative, leading to incorrect perceptions. The new knowledge that emerges from this study includes 1. social media, 2. the image of monks, 3. cognitive paradigms. It is evident that the youth's paradigms change in line with the flow of information received from online media, with their opinions reflecting the type of information they consume. They also exhibit a high degree of individuality, prioritizing their own thoughts first, regardless of external pressures.

Keywords: Paradigm, Thai Children, Buddhist Monk, Social Change

บทนำ

เด็กไทยในบทความนี้ หมายถึง บุคคลที่มีอายุระหว่าง 10–18 ปี การกำหนดอายุของเยาวชนแตกต่างกันไปเป็นหลายแบบ เช่น โครงการเรือเยาวชน กำหนดอายุเยาวชนไม่เกิน 30 ปี องค์การสหประชาชาติ กำหนดอายุ 15 ถึง 25 ปีบริบูรณ์ ศาลแพ่งและพาณิชย์ของไทยกำหนดว่า เยาวชน คือ ผู้ที่มีอายุเกิน 14 ปี บริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ ซึ่งตรงกับคำนิยามในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (กาญจนา นาคสกุล, ม.ป.ป.) และอยู่ระหว่างระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งถือเป็นช่วงวัยที่อยู่ในกระบวนการพัฒนาความคิด ทักษะคิด และคุณค่า ตลอดจนมีความอ่อนไหวต่ออิทธิพลของสังคม เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมโดยรอบ การอบรมสั่งสอนเด็กในช่วงนี้จึงมีความสำคัญอย่างมากที่จะทำให้เด็กมีพัฒนาการไปในทิศทางใด

พระสงฆ์นับเป็นเสาหลักทางศีลธรรมและจิตวิญญาณของสังคมไทยมาแต่โบราณ ซึ่งมีปรากฏตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พอศึกษาได้ คือ หลังจากที่พระเจ้าอโศกมหาราชส่งพระสงฆ์จากอินเดียไปประกาศพระพุทธศาสนายังสถานที่ต่าง ๆ ในนั้นปรากฏว่า มีดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งปัจจุบันนิยมเรียกกันว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งหมายรวมประเทศไทยในปัจจุบันเข้าด้วย และมีการสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อมาถึงกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี จนถึงปัจจุบัน คือ กรุงรัตนโกสินทร์ เด็กไทยในอดีตได้รับการปลูกฝังให้เคารพนับถือพระสงฆ์ ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากครอบครัว คือ พ่อแม่ปู่ย่าตายาย จากโรงเรียน คือ ครู อาจารย์ และวัด คือ อุปัชฌาย์ โดยมีพระสงฆ์เป็นแบบอย่างของผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ และเป็นแหล่งการศึกษาทางศีลธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555) อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคม การขยายตัวของสื่อดิจิทัล และกระแสโลกาภิวัตน์ได้ก่อให้เกิดกระบวนการทัศนใหม่ในการมองบทบาทและภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในหมู่เด็กไทย

พระสงฆ์ในสังคมไทยมีบทบาทสำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ครูด้านศีลธรรมและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน บทบาทของพระสงฆ์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่ยังรวมถึงการเผยแผ่พระธรรมคำสอน การอบรมจริยธรรมและการให้การศึกษาพื้นฐานแก่เยาวชนในยุคที่โรงเรียนสมัยใหม่ยังมิได้แพร่หลาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555) ในอดีตวัดเปรียบเสมือนศูนย์กลางของการศึกษาและกิจกรรมทางสังคม เพราะการให้การศึกษาศิลปะต่าง ๆ เกิดขึ้น

จากที่วัด ฉะนั้น เด็กไทยจึงมีความผูกพันและศรัทธาในพระสงฆ์อย่างลึกซึ้ง ผ่านการเรียนรู้และปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น การบวชเรียนชั่วคราวในช่วงปิดภาคเรียนที่นิยมเรียกว่า บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนบ้าง (สำหรับเด็กชาย) บวชศีลจารณบ้าง (สำหรับเด็กหญิง) หรือการร่วมกิจกรรมในงานบุญประเพณีต่าง ๆ เช่น งานทำบุญให้บรรพบุรุษ งานเวียนเทียน งานตักบาตร การถวายภัตตาหาร การสร้างเจดีย์สถาน ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมไทยเข้าสู่ยุคของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและการขยายตัวของเทคโนโลยีสารสนเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กไทยกับพระสงฆ์เริ่มเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ มีแนวโน้มความห่างเหินเพิ่มขึ้น ระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่เน้นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและเศรษฐกิจมากกว่าศีลธรรม ส่งผลให้บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในชีวิตเด็กไทยลดน้อยลง เด็กไทยในเมืองใหญ่จำนวนไม่น้อยอาจเติบโตมาโดยมีประสบการณ์ตรงกับพระสงฆ์น้อยกว่าคนรุ่นก่อน อีกทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เด็กไทยมีโอกาเข้าถึงวัฒนธรรมและค่านิยมตะวันตก ซึ่งมีมุมมองต่อศาสนาแตกต่างจากวัฒนธรรมไทยดั้งเดิม ปัจจุบันสังคมไทยกำลังจะได้ชื่อว่า เป็นสังคมบริโภคนิยมหรือวัตถุนิยม เนื่องจากคนไทยได้รับอิทธิพลจากปรัชญาสำนักวัตถุนิยมของชาวตะวันตกที่เน้นความสำคัญด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ เป็นการส่งเสริมมนุษย์ให้เพิ่มกิเลส (ความอยาก) มากขึ้นซึ่งขัดแย้งกับพื้นฐานการดำเนินแบบจิตนิยมเดิมของตน สังคมไทยจึงมีลักษณะขาดความเป็นเอกภาพ คือ ขาดความนึกคิดในความเป็นไทยที่แท้จริง (พระครูใบฎีกาหัตถ์ กิตตินนโท, 2563)

ซึ่งปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจนในสื่อสังคมออนไลน์ ด้วยการตั้งคำถามเกี่ยวกับพระสงฆ์ ในข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ของพระสงฆ์มีความเหมาะสมหรือไม่ เช่น ภาพพระบิณฑบาตตอนเช้า เป็นการปฏิบัติตามข้อวัตรเรื่องการดำรงชีพด้วยการขออาหารจากชาวบ้าน (ไม่หุงหาเอง) ซึ่งบางครั้งเด็กยุคใหม่อาจมองว่า เป็นเรื่องแปลกในสังคมเมืองที่เร่งรีบ การถือเงินทองเงินจำเป็นหรือมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม

พระสงฆ์จัดกิจกรรมใหญ่ ๆ ได้เหมาะสมหรือไม่ เช่น สื่อถึงข้อวัตรเกี่ยวกับการฝึกจิต และการดำรงตนอย่างมีสติ ซึ่งเด็กบางคนอาจรู้สึกว้า สงบเกินไปเมื่อเทียบกับวิถีชีวิตดิจิทัลที่เร่งรีบ

พระสงฆ์ปฏิบัติตามหลักพระธรรมคำสอนหรือไม่ เช่น แสดงบทบาทเชิงสังคมของพระสงฆ์ นอกเหนือจากการสวดมนต์หรือนั่งสมาธิอย่างเดียว

ภาพพระสงฆ์ใช้เทคโนโลยี เช่น การเทศน์ออนไลน์ไลฟ์สดสอนธรรมะ เป็นการปรับตัวของพระในยุคปัจจุบันที่เด็กไทยอาจรู้สึกเข้าถึงได้ง่ายขึ้น (แต่ก็มีทั้งเสียงชมและเสียงวิจารณ์)

ภาพพระสงฆ์ถูกดำเนินคดี เช่น คดีคอร์รัปชัน คดีทางการเมือง คดีบุกรุกป่าหรืออุทยาน ฯลฯ

พระสงฆ์ทำไมมีนิกายหรือมีสำนักที่แยกออกไปปฏิบัติตามแบบฉบับตัวเอง สิ่งเหล่านั้นถูกต้องตามหลักปฏิบัติของพระสงฆ์หรือไม่ กรณีเหล่านี้ส่งผลต่อทัศนคติของเด็กไทยบางส่วนที่ตั้งคำถามกับข้อวัตรดั้งเดิมและการปฏิบัติตามศีลของพระสงฆ์

จากที่กล่าวมานี้มาแล้วนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นกับกระบวนการทัศนคติความคิดของเด็กไทย เกิดจากการรับข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว และข้อมูลที่รับนั้นเป็นข้อมูลที่จริงบ้าง ไม่จริงบ้าง ปะปนกันไป ทำให้เกิดคำถามและข้อสงสัยต่าง ๆ เกิดขึ้น ภายในกระบวนการทัศนคติทางความคิดว่า ตกลงเรื่องนี้พระสงฆ์ทำได้หรือไม่ได้ เรื่องนี้จริงหรือไม่จริง แม้ว่าจะมีการกล่อมเกลากลูกฝังเกี่ยวกับพระสงฆ์ในด้านที่ดี ๆ มีคุณสมบัติต่าง ๆ มาแล้ว แต่เมื่อเด็กได้เติบโตและได้รับข้อมูลที่แตกต่างจากเดิม จึงทำให้เกิดมุมมองใหม่เกี่ยวกับพระสงฆ์ จนเกิดการตั้งคำถาม

รวมถึงการแสดงความคิดเห็นบนโซเชียลออนไลน์ต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งบางครั้งก็เกิดเป็นการแสดงความคิดเห็นที่
เกิดขึ้นจากความสนุกคึกคะนองเพียงอย่างเดียวโดยไม่ผ่านกระบวนการคิด

กระบวนการทัศนคติของเด็กไทยเกี่ยวกับพระสงฆ์ในปัจจุบัน

คำว่า กระบวนทัศน์ (Paradigm) ในประเทศไทยและต่างประเทศได้ถูกนิยามและอธิบายโดยนักวิชาการ
และหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

กระบวนทัศน์ หมายถึง กระบวนการคิดวิเคราะห์ วิธีคิด วิธีปฏิบัติ แนวการดำเนินชีวิตและการพัฒนา
ชีวิตและสังคมที่มีร่วมกันของคนกลุ่มหนึ่ง ชุมชนหนึ่งและได้ก่อตัวเป็นแบบแผน ซึ่งเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป
เราก็ต้องมีการนำกระบวนทัศน์เดิม ๆ มาทบทวนใหม่ ปรับปรุงใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย และ
สถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต (รัชฎาพร เกตานนท์, 2565)

กระบวนทัศน์ หมายถึง รูปแบบทางความคิดและกระบวนการที่นำไปสู่การปฏิบัติร่วมกันของกลุ่มบุคคล
ในช่วงเวลาหนึ่ง เป็นหลักคิดหลักปฏิบัติ อันเกิดจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคล กำหนดรูปแบบทางความคิด และ
ระบุกระบวนการปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินการตามเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันในสังคม
(นิลวรรณ วัฒนา และมัทนา วังถนอมศักดิ์, 2566)

โทมัส เอส. คูห์น (Thomas S. Kuhn) เป็นผู้เริ่มต้นแนวคิดเรื่องกระบวนทัศน์ โดยได้ให้คำนิยามของ
กระบวนทัศน์ในเชิงวิทยาศาสตร์ไว้ว่า หมายถึง กรอบแนวคิด (Conceptual Framework) หรือโลกทัศน์
(Worldview) ที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับแต่ละชุมชนทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Community)
(นิลวรรณ วัฒนา และมัทนา วังถนอมศักดิ์, 2566)

โดยสรุป คำว่า กระบวนทัศน์ในบริบทของประเทศไทย หมายถึง กรอบความคิดหรือแนวทางที่ใช้ในการ
มองโลก การวิเคราะห์และการปฏิบัติ ซึ่งเป็นแบบแผนที่กลุ่มบุคคลหรือสังคมยึดถือร่วมกันและสามารถ
เปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยและสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป

ค่านิยมตะวันตก: แนวโน้มแบบโลกวิสัยและวิทยาศาสตร์นิยม

ในวัฒนธรรมตะวันตก โดยเฉพาะตั้งแต่ยุคสมัยใหม่ (Modern Paradigm) เป็นต้นมา มีแนวโน้มที่จะ
เน้นเหตุผลและวิทยาศาสตร์เป็นหลักในการอธิบายโลกและชีวิต ศาสนาในบริบทนี้มักถูกมองว่า เป็นเรื่องส่วน
บุคคลและมีบทบาทลดลงในพื้นที่สาธารณะ แนวคิดนี้สะท้อนถึงกระบวนทัศน์นวยุค ซึ่งเชื่อว่า วิทยาศาสตร์
สามารถแก้ไขปัญหาทุกอย่างของมนุษย์ได้และช่วยวางระเบียบของสังคมให้มนุษย์ได้แบ่งปันความสุขกันอย่าง
ยุติธรรม

ในยุคหลังนวยุค (Postmodern Paradigm) เกิดความไม่แน่ใจในบทบาทของวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยี โดยมีคำถามว่า วิทยาศาสตร์จะสร้างสรรค์โลกหรือจะทำลายมนุษย์กันแน่ มนุษย์ในยุคนี้เริ่มหัน
กลับมาสนใจจิตวิญญาณและศีลธรรม แต่ในลักษณะที่หลากหลายและไม่ยึดติดกับศาสนาใดศาสนาหนึ่งอย่าง
แน่นแฟ้น

วัฒนธรรมไทยเดิม: ศาสนาเป็นศูนย์กลางของชีวิตและสังคม

วัฒนธรรมไทยเดิมมีศาสนาเป็นศูนย์กลางของชีวิตและสังคม พระพุทธศาสนาไม่ได้เป็นเพียงความเชื่อส่วนบุคคล แต่เป็นสถาบันที่จำเป็นของสังคม วัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน และเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของประชาชน วัดเป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพ เชื่อถือ ศรัทธาและความร่วมมือ (สิทธิโชค ปาณะศรี และคณะ, 2561)

วิกฤติกระบวนการทัศนคติของเด็กไทยเกี่ยวกับพระสงฆ์ในปัจจุบัน

จากปรากฏการณ์ข่าวสารที่เกี่ยวกับพฤติกรรมไม่เหมาะสมของพระสงฆ์บางรูปที่ถูกเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์และสื่อต่าง ๆ มีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อทัศนคติของเด็กไทยต่อพระสงฆ์ เช่น ภาพที่พระสงฆ์เดินตลาด ภาพที่พระสงฆ์เดินในห้างสรรพสินค้า ภาพที่พระสงฆ์ช่วยน้ำท่วม ภาพที่พระสงฆ์ทำการก่อสร้างด้วยตนเอง ภาพที่พระสงฆ์ขับขี่รถยนต์ ภาพที่พระสงฆ์เดินประท้วง ภาพที่พระสงฆ์มีความคลุกคลีกับสตรี ภาพที่พระสงฆ์เดินรุดงค์กลางเมือง กล่าวคือ เด็กจำนวนหนึ่งเริ่มมีการตั้งข้อสงสัยแทนการเคารพศรัทธาอย่างไม่มีเงื่อนไขดังเช่นในอดีต ทำให้เกิดกระบวนการทัศนคติใหม่ที่มีการเคารพศรัทธาถูกผกผันด้วยวิจรรย์ญาณและความระมัดระวังในการตัดสินใจมากขึ้น

ภาพ 1 การสร้างสรรค์ภาพวาด “พระพุทธรูปุลตร้าแมน” ของนักศึกษาหญิงคนหนึ่ง (THE MOMENTUM, 2562)

ด้วยบริบทดังกล่าว การศึกษากระบวนการทัศนคติของเด็กไทยเกี่ยวกับพระสงฆ์ในปัจจุบันจึงเป็นประเด็นที่สำคัญ เพราะสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของศาสนาและค่านิยมพื้นฐานในสังคมไทย ทั้งนี้ การเข้าใจรากเหง้าของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จะช่วยวางแนวทางในการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ให้สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของเด็กไทยในยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศนคติของเด็กไทยที่มีต่อพระสงฆ์

ในปัจจุบันเด็กไทยบางส่วนเริ่มมีความศรัทธาต่อพระสงฆ์ลดลง ซึ่งเกิดจากหลายปัจจัย เช่น

1. การเผยแพร่ข่าวเชิงลบเกี่ยวกับพระสงฆ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์และสื่อต่าง ๆ ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในสายตาเด็กกลายเป็นเรื่องที่ต้องตั้งคำถามและตรวจสอบ ในปัจจุบันนำมาซึ่งปัญหาหลายประการ

ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับโครงสร้างทางสังคม ปัญหาหลักที่เห็นได้ชัด คือ การลดลงของศรัทธาและการตั้งข้อสงสัยต่อบทบาทและความน่าเชื่อถือของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางศีลธรรม สาเหตุหนึ่งที่ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้ง คือ การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพระสงฆ์บางรูป ผ่านสื่อกระแสหลักและสื่อสังคมออนไลน์ในลักษณะที่ขาดการกลั่นกรอง ส่งผลให้เกิดภาพจำเชิงลบต่อสถาบันสงฆ์โดยรวมในสายตาเด็กและเยาวชน จึงเป็นเหตุให้วัยรุ่นที่ไม่มีศรัทธาอยู่แล้วไม่ศรัทธาและผู้ที่มิศรัทธาอยู่ก็มีศรัทธาเสื่อมถอยลง (พระอนิรุต มุทฺธเสน และคณะ, 2566)

ภาพ 2 การเผยแพร่ข่าวเชิงลบเกี่ยวกับพระสงฆ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (MGR Online, 2565)

2. การลดบทบาทของวัดและพระสงฆ์ในกระบวนการเรียนรู้และการใช้ชีวิตประจำวันของเด็ก เมื่อเทียบกับอดีตที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน การลดบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางการเรียนรู้และสังคม ในอดีต วัดเป็นสถานที่ที่เด็ก ๆ เข้าร่วมกิจกรรมศาสนา เช่น การทำบุญ ตักบาตร การศึกษาพระพุทธศาสนาในวันพระ แต่ในปัจจุบัน ด้วยวิถีชีวิตที่เร่งรีบ การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบครอบครัวและความนิยมของกิจกรรมอื่น ๆ ทำให้เด็กไทยมีโอกาสน้อยและปฏิสัมพันธ์กับพระสงฆ์น้อยลง ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางวัฒนธรรมระหว่างเด็กกับสถาบันสงฆ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3. ระบบการศึกษาที่เน้นความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากกว่าศีลธรรมและจิตวิญญาณ ทำให้เด็กบางกลุ่มมองพระสงฆ์เป็นเรื่องไกลตัว หรือไร้ความจำเป็นต่อชีวิตสมัยใหม่ ระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่เน้นความรู้ทางเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์และเศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ ยังมีแนวโน้มที่จะลดบทบาทของการศึกษาศีลธรรมและจริยธรรมลง ซึ่งทำให้เด็กไทยจำนวนหนึ่งเติบโตมาโดยไม่มีกรอบคิดทางศาสนาในการพิจารณา

เรื่องคุณธรรม จริยธรรมและบทบาทของพระสงฆ์ในชีวิตจริง นอกจากนี้ แนวคิดแบบปัจเจกนิยมที่ส่งเสริมเสรีภาพส่วนบุคคล อาจทำให้เด็กไทยบางส่วนมีแนวโน้มตั้งคำถามหรือปฏิเสธอำนาจเชิงศีลธรรมของพระสงฆ์อย่างเปิดเผยมากขึ้น

จากปัญหาดังกล่าว หากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ อาจนำไปสู่การลดความน่าเชื่อถือของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยและส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางศีลธรรมของเยาวชนไทยในอนาคต ซึ่งมีการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในตำบลเมืองศรีไค อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า วัยรุ่นรู้สึกมีความโชคดีที่ได้นับถือพระพุทธศาสนา ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.24 และค่าความศรัทธาในพระสงฆ์ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.48 ซึ่งพบว่า มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทำให้เห็นถึงกระบวนทัศน์ทางความคิดที่เปลี่ยนไปในทิศทางด้านไม่ดีขึ้น (พระอนิรุตต์ มุทฺธเสน และคณะ, 2566)

ความสำคัญของกระบวนทัศน์ความคิดของเด็กไทยที่มีต่อพระสงฆ์

การศึกษากระบวนทัศน์ความคิดของเด็กไทยที่มีต่อพระสงฆ์มีความสำคัญหลายประการ ได้แก่

1. เพื่อให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่กำลังเกิดขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนทัศน์ทางความคิดของเด็กไทย และสามารถวางแผนทางในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับเยาวชนได้อย่างเหมาะสม

2. เพื่อเป็นแนวทางช่วยเสริมสร้างวิจาร์ณญาณให้เด็กสามารถแยกแยะระหว่างพระสงฆ์ผู้ประพฤติชอบกับกรณีที่พระสงฆ์ประพฤติผิดพลาด โดยไม่เหมารวมภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ทั้งหมด

3. เพื่อสนับสนุนให้การศึกษาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอนาคต สอดคล้องกับบริบทของสังคมใหม่ โดยยังคงรักษาแก่นสาระสำคัญทางศีลธรรมและจิตวิญญาณไว้ได้

ด้วยเหตุนี้ การส่งเสริมการเรียนรู้ศีลธรรมควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจาร์ณญาณจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อรักษาความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างพระสงฆ์กับเยาวชนไทยให้ดำรงอยู่ได้ในโลกยุคใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การทำความเข้าใจกระบวนทัศน์ความคิดของเด็กไทยที่มีต่อพระสงฆ์ในปัจจุบัน มีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งในเชิงศาสนา สังคม วัฒนธรรมและการศึกษา เนื่องจากเด็กและเยาวชนถือเป็นกำลังหลักในการสืบทอดและธำรงไว้ซึ่งคุณค่าและวัฒนธรรมของชาติ การที่เด็กไทยมีศรัทธาและความเข้าใจที่ถูกต้องต่อพระสงฆ์จึงเป็นรากฐานสำคัญของการรักษาความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในระยะยาว

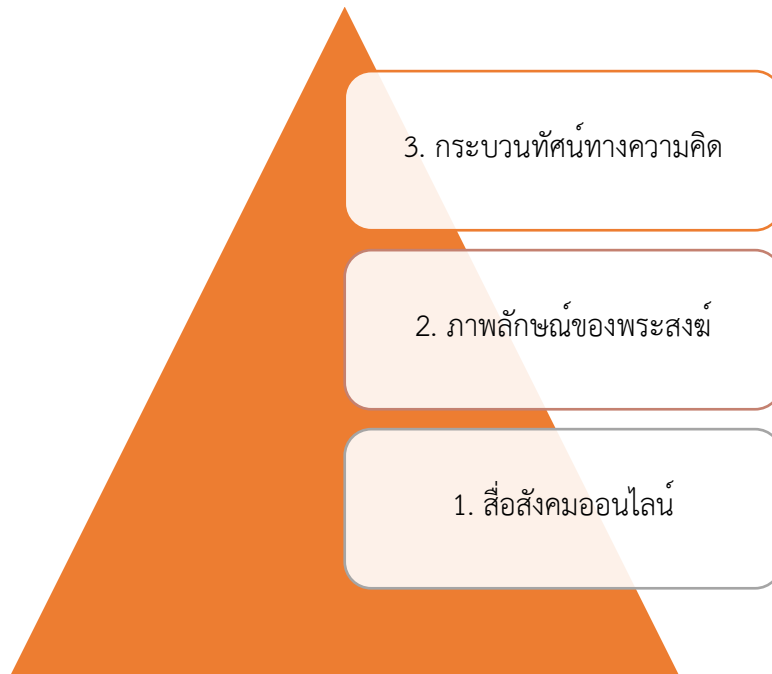
การที่เด็กมีทัศนคติที่สมดุลต่อพระสงฆ์ ส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะของการเป็นผู้รู้จักใช้วิจาร์ณญาณ มีจิตใจที่เปิดกว้าง และสามารถแยกแยะระหว่างพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีกับพระสงฆ์ที่กระทำผิดได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตในยุคที่ข้อมูลข่าวสารไหลบ่าและไม่สามารถเชื่อถือได้อย่างเบ็ดเสร็จ

การสร้าง ความเข้าใจที่เหมาะสมระหว่างเด็กไทยกับสถาบันสงฆ์ เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมต่อกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีแนวโน้มทำให้สังคมไทยอ่อนแอลงในเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม นอกจากนี้ การส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ให้สอดคล้องกับยุคสมัย เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่าง

เหมาะสมเพื่อเผยแพร่พระธรรมคำสอน ก็จะช่วยทำให้พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่สั่งสอนเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ดังนั้น การให้ความสำคัญกับการศึกษาและส่งเสริมทัศนคติของเด็กไทยที่มีต่อพระสงฆ์ จึงมิใช่เป็นเพียงการรักษาขนบธรรมเนียมเท่านั้น หากแต่เป็นการวางรากฐานให้สังคมไทยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

องค์ความรู้ใหม่

ภาพ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนทัศน์ทางความคิดของเด็กไทย

จากภาพชี้ให้เห็นถึงเหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนทัศน์ทางความคิดของเด็กไทย ปัจจัยที่เด่นชัด คือ

1. สื่อสังคมออนไลน์ที่มีการโพสต์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านลบเกี่ยวกับพระสงฆ์ ซึ่งมีความรวดเร็วในการเผยแพร่ ซึ่งออกข่าวเพื่อเรียกเรตติ้งบ้าง ออกข่าวเพื่อเตือนภัยบ้าง ซึ่งมีการรับรู้ได้รวดเร็วและเป็นวงกว้างเช่นกัน ข้อนี้ทำให้เกิดกระบวนทัศน์นยุคที่มองศาสนาว่า เป็นเรื่องส่วนบุคคล บังคับกันไม่ได้ และเชื่อว่าวิทยาศาสตร์เป็นหนทางที่สามารถแก้ไขปัญหามนุษย์ได้ดีกว่า และเป็นสิ่งที่เชื่อถือได้มากกว่าคำสอนทางศาสนา

2. ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ที่มีการปรากฏต่อสาธารณชน ภาพลักษณ์พระสงฆ์ที่ดีไม่ได้ถูกนำเสนอให้เป็นที่น่าสนใจ แต่ไม่นำเสนอภาพลักษณ์พระสงฆ์ที่มีความเสียหาย ให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นวงกว้าง ทำให้มีคำถามและมีการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย ข้อนี้ทำให้เกิดกระบวนทัศน์หลังนยุคที่มีการรื้อคำสอนหรือความเชื่อออกมาวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นต่าง ๆ ในลักษณะที่หลากหลายและไม่ยึดติดกับศาสนาใดศาสนาหนึ่ง

3. กระบวนทัศน์ทางความคิด เมื่อเด็กได้มีกระบวนทัศน์ทางความคิดมาเป็นลำดับที่สะสมมา ย่อมนำไปสู่กระบวนทัศน์ทางความคิดที่เปลี่ยนไปตาม เด็กที่รับอิทธิพลจากข่าวสารด้านไม่ดีที่มีมากกว่าด้านดี ย่อมมีมุมมองไม่ดีกับพระสงฆ์มากกว่าด้านดี

สรุปได้ว่า เด็กเยาวชนมีกระบวนทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้น มีการรับ ข้อมูลอย่างใดก็แสดงออกนั้น มีความเป็นตัวของตัวเองสูงตามไปด้วย ใครจะบังคับให้ทำตามอย่างใดก็จะดู ความคิดของตัวเองเป็นหลัก ใช้ความรู้สึกส่วนตัวหรือความคิดส่วนตัวเป็นหลักในการแสดงออก ทำให้เห็น ปรากฏการณ์การแสดงออกในโซเชียลมากขึ้น

สำหรับข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จะต้องส่งเสริมศรัทธาและปัญญาแก่เด็ก ซึ่งมี กระบวนการดังต่อไปนี้

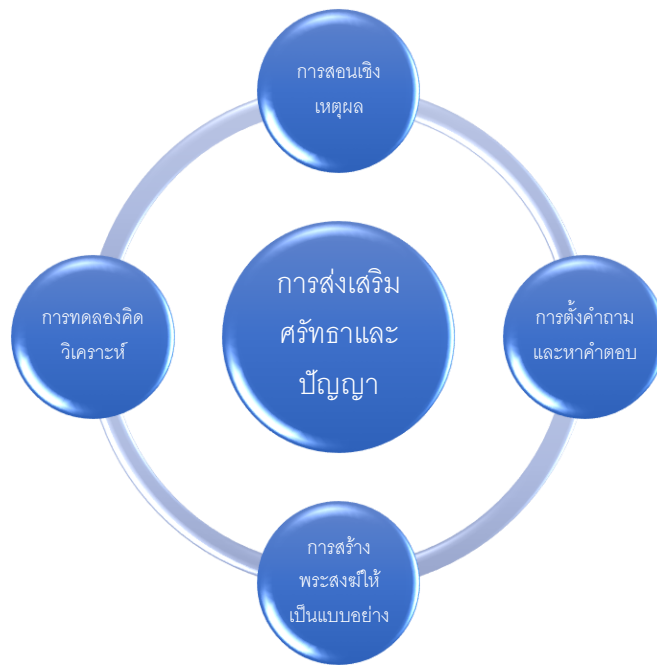
1. การสอนพระพุทธศาสนาเชิงปฏิบัติและเหตุผลมากกว่าการสอนเชิงนามธรรม ซึ่งการสอนเชิง นามธรรมนั้น เป็นการสอนให้เกิดความเชื่อในสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ได้ โดยไม่มีเหตุผลรองรับเป็นที่ประจักษ์ชัด

2. การเปิดโอกาสให้เด็กตั้งคำถามและสนับสนุนการหาคำตอบ การตั้งคำถามเป็นสิ่งจำเป็นใน กระบวนการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ ควรให้โอกาสในการตั้งคำถามมากขึ้น เพื่อให้มีกระบวนทัศน์ที่ชัดเจนใน การแก้ไขปัญหา

3. การสร้างบทบาทของพระสงฆ์รุ่นใหม่ ให้เป็นผู้สอนด้วยเหตุผลและตัวอย่างที่ดี พระสงฆ์รุ่นใหม่ต้องมึ การพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้มีความทันต่อโลกาภิวัตน์ที่มีความรวดเร็วทางดิจิทัล เทคโนโลยีและความ หลากหลายทางความคิดของผู้คน

4. การใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ เช่น วิดีโอพุทธธรรม บทเรียนออนไลน์ที่เน้นการคิด วิเคราะห์

5. การส่งเสริมโครงการวัดในฐานะศูนย์กลางชุมชนยุคใหม่ ไม่ใช่เพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรมหรือ สถานที่ท่องเที่ยว แต่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางจิตใจและสังคมสำหรับเด็ก

ภาพ 4 กระบวนการส่งเสริมศรัทธาและปัญญาอย่างมีสมดุลภาพ

จากกระบวนการการส่งเสริมศรัทธาและปัญญาที่สมดุลตามที่ออกแบบไว้ก็เพื่อคงไว้ซึ่งบทบาทของพระสงฆ์และความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย เมื่อเด็กมีศรัทธาแบบมีปัญญาก็เกิดผลเชิงบวกหลายประการ เช่น

1. การคัดกรองข้อมูลได้ เด็กจะไม่หลงเชื่อข่าวปลอม หรือข่าวโจมตีพระสงฆ์อย่างไม่ลืมหูลืมตา เพราะมีทักษะในการวิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคลกับหลักศาสนาแยกกันได้
2. การรักษาหลักการแท้ของพระพุทธศาสนา เด็กจะเข้าใจว่า พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาตนเอง ไม่ใช่การเชื่ออย่างงมงาย จึงสามารถสืบทอดแก่นแท้ของศาสนาได้อย่างเข้มแข็ง
3. การพัฒนาความคิดเชิงศีลธรรมอย่างมีเหตุผล เด็กจะไม่ทำความดีเพียงเพราะกลัวนรกหรือหวังขึ้นสวรรค์ แต่เพราะเข้าใจเหตุและผลของศีลธรรมในการสร้างสังคมที่ดี
4. การสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม เด็กจะมีความสามารถในการผสมผสานวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ากับรากฐานของตนโดยไม่ละทิ้งอัตลักษณ์ไทยและพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า การส่งเสริมศรัทธาและปัญญาจะทำให้กระบวนการทัศนคติของเด็กไทยเกี่ยวกับพระสงฆ์ ค่านิยมทางศีลธรรมของไทยอย่างยั่งยืน ไม่ใช่แค่คงอยู่ แต่เติบโตและปรับตัวได้ ในโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การธำรงพระพุทธศาสนาและค่านิยมทางศีลธรรมในสังคมไทยอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องปรับกระบวนการส่งเสริมศรัทธาให้สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กยุคใหม่ กล่าวคือ ต้องส่งเสริมศรัทธาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัญญาและการไตร่ตรองอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการดังกล่าวควรประกอบด้วย การสอนพระพุทธศาสนาในเชิงปฏิบัติ การส่งเสริมการตั้งคำถามและการค้นหาคำตอบอย่างเสรี การสร้างบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะครูทางจิตวิญญาณที่เข้าถึงเยาวชนได้ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและสื่อใหม่ ๆ อย่างสร้างสรรค์เพื่อถ่ายทอดหลักธรรมอย่างมีชีวิตชีวา

สรุป

กระบวนการทัศนคติของเด็กไทยเกี่ยวกับพระสงฆ์ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ภายใต้อิทธิพลของสังคม เทคโนโลยี และข่าวสารที่รวดเร็ว การลดลงของความศรัทธาและการตั้งข้อสงสัยต่อพระสงฆ์เป็นสัญญาณที่ควรได้รับความสนใจจากสังคมไทย การส่งเสริมให้เด็กไทยมีศรัทธาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัญญาและวิจารณ์ญาณ จะเป็นหนทางในการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาและค่านิยมทางศีลธรรมในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน การส่งเสริมให้เด็กไทยมีศรัทธาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัญญาและวิจารณ์ญาณ คือ การปรับกระบวนการปลูกฝังศรัทธาให้สอดคล้องกับโลกสมัยใหม่ เด็กจะไม่เพียงแค่เชื่อตามอย่างไม่ไตร่ตรอง แต่จะเข้าใจหลักการของพระพุทธศาสนาด้วยเหตุผลและเลือกเชื่อโดยอาศัยการพิจารณาด้วยตนเอง อันเป็นแก่นแท้ของศรัทธาในพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา นาคสกุล. (ม.ป.ป.). *การกำหนดอายุเยาวชน*. สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2567, จาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%B3%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%94%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%B8%E0%B9%80%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%8A%E0%B8%99-%E0%B9%82%E0%B8%94%E0%B8%A2-%E0%B8%A8>
- นิลวรรณ วัฒนา และมัทนา วัฒนอมศักดิ์. (2566). กระบวนทัศน์ใหม่ในการบริหารการศึกษาแห่งอนาคต. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*. 20 (39), 35-48.
- พระครูใบฎีกาหัสติ กิตตินนโท. (2563). วิถีแห่งความเชื่อของชาวพุทธในสังคมไทย. *วารสาร มจร. เลย์ปริทัศน์*. 1 (2), 54-65.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2555). *พุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พระอนิรุตต์ มุทฺธเสน และคณะ. (2566). พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในตำบลเมืองศรีโค อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*. 8 (2), 1533-1544.
- รัชฎาพร เกตานนท์. (2565). กระบวนทัศน์การพัฒนาในเชิงปรัชญาและการคิดของมนุษย์เพื่อพัฒนาแนวทางการดำรงชีวิตในปัจจุบัน. *The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 2 (2), 36-50.
- สิทธิโชค ปาณะศรี และคณะ. (2561). พหุวัฒนธรรมในมุมมองของปรัชญาหลังนวยุค. *วารสารเซนต์จอห์น*. 21 (28), 31-46.
- MGR Online. (14 พฤษภาคม 2565). *ดราม่าผ้าเหลือง คน “มีหน้าที่” ไม่ทำ คนทำ “ไม่มีหน้าที่”*. สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2567, จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9650000045658>
- THE MOMENTUM. (10 กันยายน 2562). *จากเด็กชังชาติถึงเด็กไม่เคารพศาสนา: การท้าทายความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบัน*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2567, จาก <https://themomentum.co/from-nation-hater-to-blasphemy-ultraman-buddha-case/>